

Wilke bijen in mijn

Tekst en foto's Annette van Berkel

De laatste bijen van het seizoen

Aan het eind van het seizoen, in oktober, zijn wilde bijen dun gezaaid. De meeste zitten al lang en breed in overwintering als volwassen bij, pop of larve. Wat je aan bijen tegenkomt zijn vrijwel altijd honingbijen. Toch zijn er met wat goed opletten nog wel enkele te vinden. Ik bespreek hier twee soorten: de klimopbij (*Colletes hederæ*), een nieuwkomer door de opwarming van het klimaat en de gewone geurgroefbij (*Lasioglossum calcaetum*), een van de meest algemene wilde bijen.

Klimopbij

De klimopbij, zijn naam zegt het al, is vaak te vinden op klimop. Ze gebruiken bij voorkeur het stuifmeel van deze plant voor hun broed. Het is een soort die profiteert van de opwarming van het klimaat en vanuit het zuiden steeds verder naar het noorden komt. Op de klimop in mijn tuin verscheen de eerste in 2015. Toen was hij nog heel zeldzaam dus ik was heel blij met deze waarneming. In Nederland kwam de eerste melding van de klimopbij in 1997. Tot 2011 waren er alleen vondsten in Zuid-Limburg, Zeeuws-Vlaanderen en Walcheren. Inmiddels is de soort in het hele land aan te treffen, nog wel met de grootste dichtheid onder de lijn Den Helder-Twente. De waarnemingen komen vooral uit het stedelijk gebied: een plek die iets warmer is dan het omliggende land en waar veel bloeiende klimop te vinden is. De klimopbij is een zijdebij (net als de in *Bijenhouden* 2022-4 besproken wormkruidbij). Ze maken hun nestgangen in de grond. Ze zijn net zo groot als een honingbij. Ze vallen in het drukke honingbijenverkeer op een bloeiende klimop op door de duidelijke witte bandjes op het achterlijf.

In oktober vliegen nog voornamelijk vrouwtjes. Een leuke uitdaging om op een mooie herfstdag de soort te vinden!

Gewone geurgroefbij

De gewone geurgroefbij is overal in Nederland algemeen. Ook in tuinen komt hij veel voor. De naam groefbij komt van een klein lengtegroefje in de beharing bovenop het zesde segment van het achterlijf van het vrouwtje. Vrouwtjes vliegen van april tot in oktober. De mannetjes verschijnen pas vanaf juni. Oktober vorig jaar had ik nog mannetjes op de nabloeiende paardenbloemen langs de Lekdijk. In mijn tuin had ik afgelopen voorjaar in maart al het eerste vrouwtje op de eerste paardenbloem (zie foto). Zij heeft overwinterd en heeft vorig jaar gepaard. De geurgroefbijen gebruiken bloemen van verschillende families. Ik zie ze zelf meestal op composieten.

Herkenning

De gewone geurgroefbij is met haar 8 tot 10 mm enkele millimeters kleiner dan de honingbij. Een vrouwtje is herken-

Klimopbij vrouwtje

Biotoop klimopbij

tuin

baar aan het zwart glimmende eerste achterlijfssegment en de tweekleurige bandjes op het zwarte achterlijf (zie foto voorjaarsvrouwkje). Het borststuk en de poten zijn lichtbruin behaard. Het zijn pootverzamelaars – ze nemen stuifmeel aan hun poten mee naar het nest. Mannetjes hebben lange zwarte voelspriet en bandjes op het achterlijf. Ze hebben vaak een variabele hoeveelheid rood op hun eerste achterlijfssegmenten. Dat rood kan ook ontbreken. De gewone geurgroefbij is in het veld lastig te onderscheiden van andere *Lasioglossum*-soorten. Ze zijn echter wel het meest algemeen waardoor je meestal de gewone geurgroefbij treft.

Primitief sociaal

Het fascinerende van de gewone geurgroefbij vind ik dat ze primitief sociaal zijn. Bevruchte vrouwtjes overwinteren en beginnen in het voorjaar een nest waarin ze voornamelijk vrouwtjes grootbrengen. Die vrouwtjes zijn werksters en zij helpen de als koningin functionerende stichtster van het nest bij het opkweken van de nieuwe vrouwtjes en manne-

tjes. Ze bouwen de broedcellen en vullen die met de nodige hoeveelheid nectar en stuifmeel. De cellen worden geregeld geopend en gecontroleerd. De met hulp van werksters opgegroeide bijen vliegen vanaf juni-juli en zijn seksueel actief. Deze zomerbijen paren en die vouwtjes gaan in overwintering. De mannetjes hangen nog heel lang rond en zijn tot in oktober aan te treffen. Zij sterven voor de winter. Het opmerkelijke van de gewone geurgroefbij is dat ze in Nederland dit sociale gedrag vertonen, maar in regio's waar het seizoen korter is, solitair zijn. Er is dan geen werkster-generatie. Primitief sociaal onder andere dus omdat ze bij andere omstandigheden zich ook solitair kunnen voortplanten. Bij bijen met een hoger ontwikkeld sociaal gedrag, zoals hommels en nog een graadje socialer: de honingbij, is solitaire voortplanting geen optie meer.

Voor de liefhebber: in het boek '*De Nederlandse bijen*' uit de serie *Natuur in Nederland* deel 11 van T.M.J. Peeters e.a. staan de verschillende stadia van sociaal gedrag bij bijen uitgebreid beschreven. ●

Gewone geurgroefbij mannetje

Gewone geurgroefbij voorjaarsvrouwkje